

MÜLKİYEDE İNEK BAYRAMI: RİTÜEL NİTELİKLERİ VE MÜLKİYELİ KİMLİĞİNİN OLUŞUMUNDAKİ ROLÜ

The Cow Feast in Mülkiye: Its Characteristics of Ritual and Role in Mülkiyeli Identity Formation

Pınar KARATAŞ*

ÖZ

Bu çalışmaya Mülkiyelilerin yaklaşık yetmiş yıldır kutladığı İnek Bayramı konu edilmiştir. Gelenğin gücünün ve onları var eden özelliklerinin bilincinde olan eğitim kurumlarından biri olan Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, bir diğer adıyla “Mekteb-i Mülkiye”, geleneklerine bağlılığı ve renkli yapısı ile kendine özgü bir duruş sergilemektedir. Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencileri, mezunları ve öğretim elemanlarının taşıdığı kimlik olan “Mülkiyeli” kimliğinin oluşumunda İnek Bayramının önemli bir rolünün olduğu görülmektedir. Bayram eğitimlerine devam eden fakülte öğrencilerinin yanı sıra, Mülkiyeden kırk yıl önce mezun olanlar başta olmak üzere, diğer mezun Mülkiyelilerin ve öğretim elemanlarının katılımıyla gerçekleştirilmektedir. Açılış konuşmaları, dua, inek yürüyüşü ve ferman ve çamurluk gibi bölümlerden oluşmaktadır. İnek Bayramı sembolik bir dile ve kendine özgü bir imge dünyasına sahiptir. Mülkiyeliler için sıradan bir öğrenci şenliği olmanın ötesinde, bir eleştiri/özeleştiri bayramı olarak kabul edilmektedir. Bu makalede Siyasal Bilgiler Fakültesinin geçmişi, İnek Bayramının ritüel özellikleri, yapısı, bölümleri ve işlevleri, bayramda mizahın kullanımı ele alınarak bunların “Mülkiyeli” kimliğinin oluşumundaki etkisi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Ritüel, Kimlik, İnek Bayramı, Mülkiye, Mülkiyelilik

ABSTRACT

In this paper The Cow Feast, which the group of Mülkiyeli celebrates approximately 70 years, is discussed. Ankara University Faculty of Political Sciences, other name Mekteb-i Mülkiye, which is one of the educational institutions notices strength of tradition, exhibits a unique position with adherence to tradition and multi-hued structure. It is seen that in the formation of Mülkiyeli identity, which students, graduates and academic staff of Ankara University Faculty of Political Sciences carries, The Cow Feast has an important role. The Cow Feast is celebrated with the participation of students to continue their education, at first graduates to finish the university forty years ago and the other graduates and academic staff. The Feast consists of some parts like opening speeches, the pray, the cow walking, the decree, the fender and the others. The Cow Feast has a symbolic language and a distinctive image world. For the Mülkiyelies, the feast is beyond being an ordinary student festival, considered as a criticism festival. This article discusses history of Faculty of Political Sciences; ritual characteristics, structure, parts and functions of The Cow Feast, using the use of humor in the feast and its influence on the Mülkiyeli identity formation.

Key Words

Ritual, Identity, Cow Feast, Mülkiye, Mülkiyelilik

Giriş

Günümüzde değişen tanımıyla halk en az bir ortak faktörü paylaşan herhangi bir insan grubunu ifade etmektedir. Grubu birbirine bağlayan ortaklığın ne olduğunun önemi yoktur. Önemli olan herhangi bir sebebe bağlı olan grubun kendisine ait olduğunu

kabul ettiği bazı geleneklere sahip olmasıdır (Dundes 2003:10). Böylelikle halkbiliminin çalışma alanı genişlemiş ve kent merkezli sosyal gruplar da çalışmalara konu olmaya başlamıştır. Bu çalışmanın ele aldığı İnek Bayramı da Mülkiyelilerin sahip olduğu bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır.

* Hacettepe Üniversitesi Türk Halkbilimi Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, pmaden@hacettepe.edu.tr

Kuruluşu Cumhuriyet öncesine dayanan Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi köklü eğitim kurumlarından biridir. Osmanlı Devletine üst düzey yönetici yetiştirmek amacıyla “Mekteb-i Funun-i Mülkiye” adıyla 1859 yılında İstanbul’da kurulmuştur. Sırasıyla “Mekteb-i Mülkiye-i Şahane” (1876-1908), “Mekteb-i Mülkiye” (1908-1923), (1937-1949) adlarını alan okul, 1950 yılından itibaren “Siyasal Bilgiler Fakültesi”, adıyla eğitim vermektedir (Yavuziğit 1997: 88).

Mekteb-i Mülkiye, Cumhuriyetin ilanından sonra başkentin Ankara olmasından dolayı, 1936 yılında İstanbul’ dan Ankara’nın Cebeci semtine taşınmıştır. Mülkiye geleneğinin korunması amacıyla okulun bağımsız olarak mevcudiyetini sürdürmesini isteyenlerin karşı çıkmalarına rağmen, 1950 yılında Ankara Üniversitesine bağlanmıştır (Akalin 1976: 183).

Günümüzde adı geçen üniversiteye bağlı olan fakültenin oluşturulan kurumsal kimliği üniversitenin kurumsal kimliğinin önüne geçmiştir. Mülkiyeliler kendilerini ifade ederken, üniversitenin adını kullanmamakta, okudukları ya da mezun oldukları okul sorulduğunda doğrudan “Siyasal” ya da “Mülkiye” cevaplarını vermektedirler. Denilebilir ki pek çok öğrenci için üst kimlik olan üniversite kimliği ile alt kimlik olan fakülte kimliği yer değiştirmiştir. Mülkiyenin Ankara Üniversitesinden, hatta Cumhuriyetten daha eski olmasının üniversite kimliğinin alt kimlik olarak algılanmasında etkili olduğu görülmektedir. Mülkiye çevresinde oluşan ruh ve kimlik Mülkiyeliliğin başat bir kimlik kategorisi olarak işlev görmesini sağlamıştır. Söz konusu Mülkiyeli kimliğinin oluşumunda kimliği taşıyanların, gelenek-

lerin rolünün bilincinde olduğu görülmektedir.

İnek Bayramı

Bayram, bir topluluğun bütünü için düzenlenen, biçimlerini kurallarını geleneklerin belirlediği, bir sıra gösteriden meydana gelen, en büyük ayırt edici özelliği kutlanmasına bir ferdin vesile olmadığı eğlence olarak tanımlanmaktadır. (Boratav 1997: 204) İnek Bayramı da bir dizi gösteriyi içeren ve Mülkiyeliler için anlamlı olan bir bayram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Her yıl Mayıs ayı içerisinde kutlanmakta olan bayram, cuma ve cumartesi olarak iki gün sürmektedir. Siyasal Bilgiler Fakültesinde okuyan öğrencilerin, öğretim elemanlarının ve fakülteden kırk yıl önce mezun olanların katılımıyla gerçekleştirilen bir öğrenci bayramı olmanın ötesinde, Mülkiyelilerin kabulüne göre bir eleştiri/öz eleştiri bayramıdır.

İnek Bayramının ortaya çıktığı yıllarda okulun yatılı olması ve kendine ait bir yurdunun bulunması, öğrencilerin ders içi ve ders dışı faaliyetlerde birlikte olmasını sağlamış, aralarında oluşan etkileşim bayramın temellerini hazırlamıştır. İstanbul’dan Ankara’ya taşınan okulun öğrencileri, dönemin eğlence olanakları sınırlı Ankara’sında kendi eğlencelerini kendileri yaratma yoluna gitmişlerdir. Başlangıçta küçük gruplar hâlinde gerçekleştirilen eğlenceler, 1937-1938 yılında büyük bir bayram havasıyla kutlanmış ve kutlamaların bayrama dönüşme süreci başlamıştır (Güzel 1982: 209).

1938 yılından itibaren sadece öğrencilerin katıldığı bir etkinlik olmaktan çıkmış ve Cebeci halkının da katıldığı büyük bir etkinlik hâline gelmiştir. Bayrama bir sembol aranmış ve bu sembolün inek olmasına karar

verilmiştir. Eski Mülkiyelilerden Bahri Savcı ineğin çalışkan bir öğrenciyi simgelediği gibi, toplumsal olaylarla, dış dünya ile ilgisi olmayan “bön bir tipi” de simgelediği için sembol olarak seçildiğini ifade etmektedir (Güzel 1982: 210).

İneğin eski dönemlerde, çeşitli ritüellerde gerek kurban, gerekse ritüelde yer alan kutsal bir varlık olduğu bilinmektedir (Erginer 1997). İnek etinden, sütünden faydalanılan ve verimliliği ifade eden kutsal bir hayvan olarak değerlendirilmiştir. Mülkiyenin kendisine sembol olarak ineği seçmesinin ardında ise kutsiyetin değil; hem eleştiri hem de eğlence düşüncesinin yattığı görülmektedir.

İnek Bayramı, sembolün seçilmesinde olduğu gibi, eleştirel yönüyle diğer öğrenci eğlencelerinden ayrılmaktadır. Fakülte Dekanı Prof. Dr. Celal Göle, 2008 yılındaki konuşmasında, farkı şöyle dile getirmiştir:

“Hiçbir şekilde diğer üniversitelerde olduğu gibi, hep söylüyorum, bir bahar bayramı, şenliği değildir... İnek Bayramını esas ön plana çıkaran öz eleştiri bayramı olmasıdır.” (Göle 2008)

Her aşamasında eleştirinin hâkim olduğu İnek Bayramı; açılış töreni, dua, inek yürüyüşü, fermanlar, çamurluk gibi bölümlerden oluşmaktadır.

Ritüelin Özellikleri ve İnek Bayramının Ritüel Özellikleri

Çeşitli disiplinlerin farklı bakış açılarıyla ele aldığı ritüelin, kabul görmüş tek bir tanımına ulaşmak güçtür. Ancak yapılan tanımlamalar incelendiğinde ritüel; bireysel ya da kolektif olabilen, doğaçlamaya izin verecek ölçüde esnek olsa da değişmeyen temel dinamikleri ve düzeni olan, belirli

zamanlarda tekrar edilen, toplumsal ilişkilerin kontrol edildiği ve bireylerin toplumu yaşadıkları eylemler dizisi şeklinde tanımlanabilir (Özbudun 1997: 17; Erginer 1997: 44; Wulf 2009: 242-243; Rappaport 2003:396; Conner-ton 1999:86).

Yapılan ilk çalışmalarda ritüel, ilkel toplumlara özgü, dini ya da kutsal bir içeriğe sahip, inanç temeline dayalı ve kutsal olana gönderme yapan davranışlar bütünü olarak ele alınmışsa da, günümüzde ritüellerin sadece ilkel toplumlara özgü ve dinsel içerikli eylemlerle sınırlı olmadığı, modern toplumlarda da ritüellerin var olup önemli işlevler gördükleri savunulmaktadır (Rappaport 2003:396; Özbudun 1997: 26; Karaman 2010: 229).

Lauri Hunko, ritüelleri geçiş ritleri, takvimsel ritler ve kriz ritleri olmak üzere üç başlıkta incelemiştir. Bu sınıflamaya göre İnek Bayramı geçiş ritleri özelliklerini taşımaktadır. Geçiş ritleri kişilerin bir statüden diğer statüye geçtikleri topluluk tarafından organize edilen geleneksel ritüellerdir (Honko 2009:206). Geçiş ritleri her ne kadar birey merkezli olsa da grubu da içeriğe dahil etmektedir. İnek Bayramı kişinin Mülkiyelilik statüsüne geçişinde önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ritüellerin yapısı incelendiğinde hem sözleri hem de eylemleri kapsadıkları görülmektedir (Rappaport 2003:401). Özellikle eylem ritüelin başat unsurudur. İnek Bayramı, dua ve ferman gibi söze dayalı bölümlerin yanı sıra, inek yürüyüşü, su savaşları, yastık savaşları ve çeşitli danslar gibi harekete dayalı bölümlerin oluşturduğu bir bütündür.

Ritüelde süreklilik de büyük bir önem arz etmektedir. Tarihsel süreklilik

lilik, ritüele katılan grubun düzenini istikrarlı hâle getirmekte ve onu meşrulaştırmaktadır. Süreklilik, ritüelde yaratılan toplumsal durumların “doğal” olduğu izlenimini vermektedir (Wulf 2009: 242). Yetmiş yılı aşkın süredir kutlanan İnek Bayramında süreç içinde oluşmuş bir düzen vardır. Grup kendini bu süreklilik içinde bir yere oturtmakta ve istikrarın getirdiği güven duygusunu yaşamaktadır.

Bir ritüelin başlangıcı ve sonu arasında, ritüel etkinliğin farklı eylemlerinin beklendiği ve yürütüldüğü farklı sıraları vardır. Ritüel eylemleri aynı zamanda kronolojik bir düzen izlemektedir (Wulf 2009: 246). İnek Bayramında bu kronolojik sıra; açılış konuşmaları, dua, inek yürüyüşü, fermanlar, çamurluk ve diğer etkinliklerden oluşan ardıl bir düzen izlenmektedir.

Ritüellerde süreç içinde oluşan bir ritüel şablonu kullanılmaktadır. Ancak bu şablonun nasıl kullanılacağı yalnızca ritüelin bilfiil ediminde kararlaştırılır (Wulf 2009: 242-243). Bir ana çatı oluşturan bu şablon az çok değişime açık bir yapı sergiler. İnek Bayramı şablonunda dua, ferman ve inek yürüyüşü her bayramda gerçekleştirilen ana unsurlardır ancak duanın ve fermanın içeriği değişebilir; bu bölümler dışındaki diğer etkinlikler her sene değişebilir. Bu bilgiler ışığında bayramın ritüel düzeni ve yapısı çözümlenebilir.

1. İnek Bayramının Hazırlık Aşaması

Hazırlıkları yaklaşık bir yıl süren bayramın düzenlenmesinden daha çok üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşan, kısa adı “Fest-kom” olan festival komitesi sorumludur. Fest-kom öğrencilerinin üç ve dör-

düncü sınıflardan seçilmesi bilinçli bir tercihtir. Bayramda asıl söz söyleyen dördüncü sınıf öğrencileridir. Üçüncü sınıf öğrencileri bayramın nasıl düzenlendiğini öğrenmek için komitede yer almaktadır.

Fest-kom resmi bir kimliğe sahiptir. Ekip dönem başında fakülte dekanından aldıkları mazbatalarla göreve başlamaktadır (Güngörmüş 2009). Komitenin göreve mazbata ile başlaması onların sıradan bir düzenleme kurulu olmadıklarını, dekanlıkça tanınan ve yetkileri olan resmi bir komite olmalarını göstermesi açısından önemlidir.

Hazırlıklar bağlamında bayrama sponsor bulma, duanın hazırlanması ve duayı okuyacak kişinin seçilmesi, bayram sonunda konser verecek sanatçının isteklere göre belirlenip getirilmesi Fest – kom’un gerçekleştirdiği etkinliklerdir (Güngörmüş 2009).

2. Açılış Töreni ve Öncesi

Bayram sabahı öğrenciler erken saatlerde açılış konuşmaları ve duaların okunacağı, fakültedeki “Aziz Köklü Salonu”nun önünde toplanır. Salonun kapılarının açılması beklenirken, bölümler birbiriyle atışmaya başlar. Atışmalar, kapının açılması için yapılan tezahüratlar ve davul eşliğinde söylenen türkülerle, zaman eğlencenin hâkim olduğu bir atmosferde doldurulmaya çalışır. Öğrencilerin bu bekleyişi esnasında eski mezunlar öğretim elemanlarını ziyaret etmektedirler.

Kapılar açıldıktan sonra öğrenciler salonu doldurmakta ancak ön sıraları eski mezunlara bırakılmaktadır. Ön sıraların eski mezunlara ayrıldığı herkes tarafından bilindiği için uyarıya gerek kalmaksızın ön sıraların boş bırakıldığı görülmektedir. Eski mezunların salona girmesiyle birlikte

salondaki coşku doruğa çıkar ve tören başlar.

Eski mezunların salondaki yerini almalarından sonra eski ve yeni Mülkiyeliler hep bir ağızdan kültürel belleklerinde yer eden Mülkiye Marşını söylerler. Marşın ardından sırasıyla Fest-kom başkanı, fakülte dekanı ve Mülkiyeliler Birliği Başkanı, konuşma yapmaktadır.

Açılış konuşmaları ritüelin önemli bir unsurudur. Özellikle fakülte dekanı Prof. Dr. Celal Göle'nin her sene yaptığı aynı içerikli konuşma, ritüelin tekrar özelliğini göstermektedir. Ritüelde sözlü olarak yapılan yeniden canlandırma bir tür gerçekleştirir (Connerton 1999:107); dilin gerçekleştirici niteliğiyle Mülkiyelilere hatırlatılmak istenenler ifade edilmektedir. Sözlü olarak yapılan canlandırmayla grup geçmişiyse yüzleşmektedir. Prof. Dr. Celal Göle'nin yaptığı konuşmada geçmiş vurgusu, diğer üniversitelerden farklılıkları ve İnek Bayramının ne olduğu başlıkları öne çıkmaktadır.

"150 yıllık tarihinde Mülkiye, sosyal bilimler alanında hep önder olmuştur. 19. yüzyılda kurulmuş, 20. yüzyılda çok güçlü bir şekilde eğitim-öğretimini sürdürmüş, 21. yüzyılda da sürdürmektedir. Peki Mülkiyeyi bu kadar güçlü kılan nedir? Şüphesiz çok sayıdaki gelenekleridir. Kurumlar inanıyorum ki geleneklerine sahip çıktıkları sürece, geleneklerini unutmadıkları sürece yücelirler, yükselirler. İşte İnek Bayramımız da 1940'lı yıllardan beri kutlanan bir gelenegimizdir." (Göle 2008)

Dekanın ardından Mülkiyeliler Birliği Başkanı Ali Çolak da bir konuşma yapmaktadır. Her iki konuşmada ki gelenek vurgusu dikkat çekicidir:

"İnek Bayramı Mülkiyenin önem-

li bir gelenegidir. Kurumlar gelenekleriyle yaşarlar, ancak bu gelenekleri zenginleştirerek geleceğe taşıyabilirler. Zenginleştirilmeyen gelenek geleceğe taşınmaz. İnek Bayramı bir öz eleştiri bayramıdır dedi Sayın Göle evet doğrudur, bir eleştiri öz eleştir bayramıdır, bu anlamda bütün üniversitelerin kutladığı bahar bayramlarından çok ciddi bir farkı vardır. Bu fark, Mülkiyeli öğrencinin ve Mülkiyenin eğitim sisteminin kendine olan inancından ve öz güveninden kaynaklanmaktadır. Gelenegin zenginleştirilebilmesi ancak gelenegin doğru öğrenilebilmesiyle mümkündür." (Çolak 2008)

Açılış konuşmalarında geleneklerin önemi vurgulanmış, Mülkiyenin ülke tarihindeki önemi belirtilmiş, Mülkiye ve Mülkiyelilik yüceltilmiş, böylelikle bireylere Mülkiyeli olmanın ayrıcalığı hissettirilmek istenmiştir. Konuşmaların satır aralarında Mülkiye ve Mülkiyeliliğin farklı ve özel olduğu ifade edilirken Mülkiyeli grup bilinci uyandırılmaya çalışılmaktadır.

İnek Bayramının en başta gelen özelliklerinden biri olan eleştiri, açılış konuşmalarında da yerini almaktadır. Mülkiyeliler Birliği genel başkanı Ali Çolak son yıllarda yapılan bayramlarla ilgili şöyle bir eleştiride bulunmuştur:

"Son zamanlarda kutlanan İnek Bayramında bu gelenekten kimi sapsamalar göze çarptığını da ifade etmek istiyorum. Eleştiri ve öz eleştiri gelenegine uygun olarak. Örneğin bölümler arası fermanlar vardır. Hepiniz bilirsiniz bunlar bir yarıştı. Bunlar öz eleştirinin en önemli unsurlarıdır ama bu gelenekte hiçbir zaman Mülkiye dayanışmasını zedeleyecek ölçüde bir ölçsüzlüğe varmaz bu fermanlar" (Çolak 2008)

Ritüellerin görevinin, toplumsal dayanışmanın, özellikle de toplumsal düzenin dayanakları olan duyguların yinelenerek, güçlendirilerek toplumsal düzeni yeniden yaratmak; bireye gerek atalara, gerek birlik üyelerine, gerekse gelecek kuşaklara ilişkin bir takım görevler yüklemek olduğu ileri sürülmüştür (Erginer 1997:47). Çolak'ın konuşmasındaki eleştiriler göstermektedir ki, ritüelin unutulmuş değerleri, eski kuşaklar tarafından yeni kuşaklara hatırlatılmakta, böylelikle geleneğin bozulmaya yüz tutan yanlarına karşı yeni nesiller uyarılmaktadır. Çünkü gelenek tüm Mülkiyelilere aittir. Geleneği korumak ve yeni nesilleri koruması için uyarmak, eski kuşaklar tarafından gerçekleştirilmektedir.

3. Dua

İnek Bayramının en temel bölümlerinden biri *dua* bölümüdür. Dua bölümünde ilk olarak, fakülteden kırk yıl önce mezun olanların temsilci olan “mezunların imamı” kırk yıl önceki dualarını güncelleyerek okumaktadır. Ardından mevcut öğrencileri temsil eden “öğrenci imam” duayı yapmaktadır. Bu dualar farklı konularda ve farklı bir bakışla ele alınsa da, onların bulunduğu ortak nokta komik ve eleştiril olmalarıdır.

68 İmamı Dua Okurken

Mülkiyelilerin dua bölümünde İslam dini terminolojisinden ödünçlemeler yaptıkları görülmektedir. Başlı başına dua bölümü, ödünçlemenin kendisini oluşturmakla beraber, içerikte de dini ifadelerin ödünçlendiği görülmektedir. Duanın başında “İlahi Yarabbi “, “Ey dualarımızı işiten, bağışlayan rabbim.”, “Âlemlere rahmet dağıtan Cenabü'l Hak” gibi kalıp ifadeler kullanılmaktadır. Dini içerikli bir dua ediliyormuşçasına yapılan girişlerden sonra, yaratıcıdan istenen garip ve Mülkiyeye özgü istekler, dini bir duada beklenmeyen söylemlerle devam etmektedir.

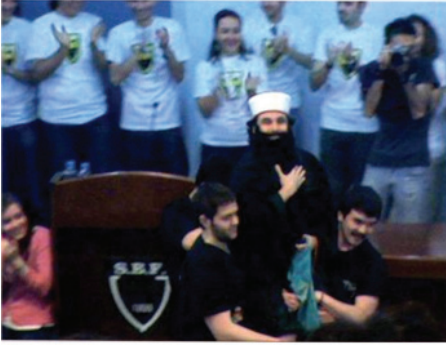
Duaların yapısının bozulmadan kullanımının yanında, yapısı bozulan dini söylemler de bulunmaktadır. Mevlid-i Şerif'in ilk mısralarından olan “Allâh adın zikredelim evvela Vacib oldu cümle işte her kula” mısraları Mülkiyeliler tarafından, Mülkiyeye ilgili konulara uyarlanmış ve yine giriş formeli olarak kullanılmıştır:

“Mülkiye adını zikredelim evvela, şahanede tedrisat nasip olmaz her kula.” (68 Kuşağının İmamı)

“Eski yönetmelik adını zikredelim evvela, yeni yönetmelik başlara bela.” (2008 Kuşağının İmamı)

“Mektebi Şahanenin bir buçuk asırlık şanlı tarihini zikredelim evvela” (2009 Kuşağının İmamı)

Herhangi bir olayın akışı sırasında insanların beklentisi dışında gelişen olayların gülmeye sebep olduğu ileri sürülmektedir (Öğüt-Eker 2003: 74). Beklenenle gerçekleşen arasındaki uyumsuzluktan doğan gülme dua bölümünde dini formellerin bozulmasıyla sağlanmaktadır.

2008 İmamı Duayı Bitirirken

“İlahi Yarabbi İlahi Yarabbi, tek-raren, teyiden ve repeatedly.” sözleriyle duaya başlayan 68 Kuşağı imamının kullandığı “repeatedly” sözcüğü de geleneksel dua yapısını bozduğundan dolayı gülünçlük yaratmıştır.

Duaların içerikleri incelendiğinde doğrudan Mülkiyeye ilgili ve komik duaların yanı sıra, güncel konularla ilgili ciddi dualara da yer verildiği görülmektedir. 2008 yılı imamının yaptığı duada, o yıl içinde vefat eden eski Mülkiyelilerden Sadun Aren ve Nergis kasırgasında ölenler için dua edilmiştir. Mülkiyeliler bu dualara yüksek sesle “Amin” demiştir.

Ritüeller başka türlü ifade edilemeyecek bir şeyin ifade edilmesini sağlamaktadır ve bazı şeyler ancak onlarla dile getirilebilir (Wulf 2009: 242; Connerton 1999:86). Yalnızca, olanı dillendirici nitelik taşımayan ritüeller, araçsal eylem olmaktan çok “dile getirici” olma özelliğine sahiptirler (Connerton 1999:70). Ritüellerin kişilerin günlük yaşamdan ayrıldığı özel günler olmaları bu özelliklerini beraberinde getirir. Ritüele özgü özel zaman diliminde gündelik yaşamda gerçekleştirilemeyen eylemlere kapı

aralanır. Bayramın üzerine kurulduğu eleştiri bu bağlamda değerlendirilebilir. Günlük zaman diliminde söylenemeyecek, söylendiğinde tepkiyle karşılanacak eleştiriler tebessüm ve anlayışla karşılanmaktadır. Bu durum ritüelin katılımcıları olan öğrenciler ve öğretim elemanları tarafından kanıksanmıştır:

“Bütün bölümler birbirini eleştiriy-o, hocalar da eleştiriliyo, derslerde orda burda dile getiremediğimiz şeyle-ri İnek Bayramında çok rahat dile ge-tiriyoruz. (Yücel 2009)

“Kendileri derste iktidar olsun, otorite olsun hepsine eleştiride bulunurken iyi, biz burda bulunurken kötü böyle bir şey olamaz.” (Ağardil 2009)

Öğrenciler eleştiriye hak olarak görürken, hocaların da eleştiriye açık olmalarını beklemektedir. Prof. Dr. Celal Göle de bu konuda öğrencilerle hemfikir. Derslerde öğrencilere eleştirel düşünce kazandırmaya çalıştıklarını, kendisi eleştirilere açık olmazsa öğrencilere söyledikleriyle çelişeceğini ve bu konuda onlara örnek olması gerektiğini düşünmektedir (Göle 2009b).

Prof. Dr. Celal Göle için “Münafık kulların Celal ve Nusret’in kendini bilmezlikleri..”, “Celal kulunun bize çektiydikleri, “Celal ve cellatları” gibi ifadeler kullanılırken her yıl benzer içerikli konuşması da “1859’dan beri her yıl aynı konuşmayı yapan Celal kuluna azıcık yaratıcılık, bir miktar hatiplik ve bir tutam da biz dinleyici kulların için kabiliyeti telaffuz eyle ya rabbim” (2008 Duası) şeklinde eleştiri getirilmiş; ancak Göle, bu eleştirilere sadece tebessümle karşılık vermiştir.

Eleştiri eski kuşakların duasında

düzene, önemli mevkilere gelerek etrafındakileri görmezden gelenlere ve hükümete karşı yapılırken, öğrencilerin duasında daha çok okul düzenine ve hocalara karşı yapılmaktadır. Hocaların dışında dualarda, hükümete, belediye sorunlarına, üniversitenin giriş kapılarına yerleştirilen turnikelere, kampüs içindeki kameralara da eleştiri getirilmektedir.

4. İnek Yürüyüşü

İnek yürüyüşü, bayramın sembolü olan inekle birlikte Cebeci kampüsünden Kurtuluş Parkına kadar sloganlar, şarkılar ve çeşitli pankartlar eşliğinde gerçekleşen yürüyüştür. Yürüyüş için belediyeden izin alınmakta ve kullanılan yol trafiğe kapatılmaktadır.

İnek, yürüyüş öncesinde süslenmektedir. Geçmiş dönemlerde ineğin ipinden okulun en çalışkanı, kuyruğundan ise en tembeli tutarken (Başçavuşoğlu 2008; Dünder 2005), son yıllarda ipi duayı okuyan öğrenci imam tutmaktadır.

Farklı bölümden öğrenci grupları kendi bölümlerini öven, diğerlerini yeren pankart ve sloganlarla yürümektedir. Hukuk Fakültesinin önüne gelene kadar birbirleri hakkında slogan atan öğrenciler, Hukuk Fakültesi önünden geçerken, birleşip hep bir ağızdan

“Mülkiye burada Hukuk nerede” sloganını atmaktadır. Böylelikle fakülteler arasındaki rekabet, bayramda dışa vurulmaktadır.

5. Fermanlar

Ferman okuma, Mülkiyedeki kardeşçe rekabeti yansıtan ana bölümlerden biridir. Her bölüm Merdivenli Salonda, imparator fermanlarının okunuşunu karikatürize ederek, kendi fermanını “tebaasına” duyurur ve törenle asar. Fermana, fermanı okunan bölümün öğretim elemanları, öğrencileri övülür, üstünlükleri belirtilir, diğer bölümlere eleştiri ve satışmalarla Fakültede egemenlik ilan edilir (Güzel 1982: 213):

“Boş beleş Geyikhan siz ki yarıdımseverliğin bile çan eğrisini çizmeye çalışan, şarapla kumaşı buğdayla muzı değiştiren fiyatlar etkilenecek diye kandırılan, küçük olmanın avantajını hayat felsefesi haline getiren, düşük, sert, küçük, erdemsizler sizi.” (2009 Maliye Fermanı)

Ritüellerin icraları sırasında, katılımcılar diğer katılımcıların eylemleriyle hemen ve doğrudan ilişki kurarlar. Bu, duyuları, beden hareketlerini ve kelimelerin, seslerin, dilin ve müziğin ortak anlayışını kullanarak taklitsel bir tarzda meydana gelir (Wulf 2009: 249). Fermanlarda da öğrenciler gerek müziği, gerek değiştirilen şarkı sözlerini, gerekse sloganları kullanarak tepkilerini doğrudan göstermektedir. Yukarıdaki alıntıda Maliye bölümü İktisat bölümüne eleştiride bulunurken, ortamdakiler çeşitli sloganlarla tepkilerini dile getirmiştir.

Kamu Yönetimi Bölümü Fermanını Okurken

Uluslararası İlişkiler Bölümü Fermanını Okurken

Fermanlar incelendiğinde cinselliğin ön plana çıktığı görülmektedir. Bölümlerin birbirleri üzerindeki rekabeti, cinsel anlamda baskınlık ve diğer bölümdekilere hakaret düzeyinde argo söylemlerle de ortaya konulmaktadır. Mülkiyeliler Birliği Başkanı Ali Çolak (2009), Mülkiyelilik ruhunu zedeleyecek bu söylemleri 2009 İnek Bayramı açılış konuşmasında eleştirirken, Kamu Yönetimi bölümü pankartlarıyla cinsel mizah gidişatını eleştirmekte ve diğer bölümleri uyarmaktadır. Tüm bu uyarı ve eleştiriler Mülkiyelilerin kendi içlerinde bir otokontrol sistemi oluşturduğunu göstermekte olup kimliğin korunması ve aktarılması açısından önem taşımaktadır.

Merdivenli Salon

Fermanlarda kimi zaman hakarete ve argoya varan söylemlerin sadece fermanda kaldığı ve bu söylemlerden dolayı bölümler arasında kalıcı bir sorunun ya da kırgınlığın çıkmadığı görülmektedir. Öğrenciler fermanlarla eğlendiklerini, kimsenin kimseye kırılmadığını ve sadece söylenenlerin sadece bayramda hatırlandığını belirtmektedirler (Aydın 2009; Soysal 2009; Güngörmüş 2009). Bu durum katılımcıların ritüellerin olağanüstü ve özel zaman dilimleri olduklarının bilincinde olduğunun göstergesidir.

6. Çamurluk

İnek Bayramının ikinci günü çamurluk bölümü gerçekleştirilmektedir. Bayramdan bir hafta önce okulun çeşitli noktalarına konulan kutulara öğrenciler ve öğretim elemanları rumuz kullanarak kişi ya da konulara

dair eleştirilerini yazıp atmaktadır (Güngörmüş 2009). Bu “çamurlar” cumartesi günü merdivenli salonda okunmaktadır.

7. Diğer Etkinlikler

Bayramda yastık savaşı, su savaşı, halat yarışı gibi dönüşümlü olarak gerçekleştirilen etkinlikler bulunmaktadır. Cuma akşamı bir sanatçının verdiği konserle ilk günün kapanışı yapılmaktadır.

Bayramın Dua ve ferman bölümlerinin, doğu kültürünü temsil ettiği, yukarıda bahsi geçen diğer etkinliklerin ise batı kültürünü temsil ettiği belirtilmiştir (Göle 2008). Böylelikle doğu ve batı kültürünü bir arada yaşatma amacı temsili olarak İnek Bayramında ortaya koyulmaktadır.

Yoğunluklu ilgi daha çok Ferman, Dua ve İnek yürüyüşü bölümlerine gösterilmektedir. Bunun sebebi, öğrencilerin bu bölümlerde kendilerini özgürce ifade edebilme fırsatını bulmalarıdır.

İnek Bayramı ve Mizah

Bireyin hayatını anlamlandıran, tekdüzelikten kurtaran, güç ve haz mekanizmasının merkezindeki mizah; sıra dışı, aykırı ve beklenmedik bir biçimde kimi zaman eğlendirici kimi zaman sorgulayıcı kimi zaman da acımasız olabilmektedir. Sosyal düzenin bir parçası ve aynı zamanda sistemi değiştiren bir olgu olan mizah, sosyal yapıyı analiz etmede de önemli veriler içermektedir (Öğüt-Eker 2009:54).

İnek Bayramının yukarıda ele alınan tüm bölümlerine mizahın hâkim olduğu görülmektedir.

Bayramın temel özelliği olan eleştirelilik mizah süzgecinden geçmekte ve böylelikle eğlence ve eleştiri birlikte gerçekleştirilmektedir.

Dilin şeklini bozmaktan duyulan hafif memnuniyetten küçük düşürücü bir şakaya kadar geniş bir çerçevede mizahın bir tür saldırıya dayandığı ileri sürülmektedir. Oyunsallık ögesiyle birleşen mizahta saldırganlık rahatsız edici olmaktan çok eğlenceli hale dönüşmektedir (Feinberg 2005:492-493). Mizahın bu saldırgan yönünün genellikle yönetilen ve yönetenler arasındaki ilişkide ağır bastığı görülmektedir (Öğüt-Eker 2009:33).

İnek Bayramında da mizahın saldırgan yönü ağır basmaktadır. Yönetilen öğrencilerin ve yöneten dekan ve öğretim elemanlarının bulunduğu bu ortamda öğrencilerin mizahın acımasızlığını sonuna kadar kullandığı görülür. Ferman bölümünde saldırgan mizahın yönü fakülte yönetimindeki dekan ve öğretim elemanları ile ülke yönetimindeki hükümete çevrilirken, dua bölümünde rakip bölümlere çevrilmektedir.

Toplum tarafından yasak, ayıp, terbiyesizlik olarak addedilen olumsuzlukları kendi hoşgörüsü potasında eriterek bertaraf eden mizah ile gerçek duygu ve düşüncelerini dolaylı olarak dile getiren kişiler mizahın koruyuculuğuna sığınarak güven duygusu yaşamaktadır (Öğüt-Eker 2009:31) İnek Bayramında eleştirilerin argo ve hakaret sınırına dayanmalarına karşın hoş karşılanmasında öğrencilerin mizahın koruyuculuğuna sığınması yatmaktadır.

Çeşitli kurum ve gruplarda mizahın kullanımı kişiler arasında dayanışma aracı olarak işlev görmekte ve takım ruhu oluşturarak grup iletişimini sağlamaktadır. Mizah grup içinde kabul görüp görmemeyi ifade eden bir etki tepki hareketidir. Sunulan mizahi

ögeyi anlamak grup içindekilerle ortak kültürel belleğin kullanımına örnek teşkil ederek dayanışmayı sağlar (Öğüt-Eker 2009:34) Bayramda kullanılan Mülkiyeye özgü mizah kültürel belleğin aktarımını ve güncellenmesini sağlaması açısından önem taşımaktadır.

Olaylara farklı görme biçimleriyle bakmayı gerektiren mizah düzeltilebilecek kusurlara gönderme yaparak insanların eleştiriye tahammüllerini arttırır (Öğüt-Eker 2009: 44). Bayramda özellikle öğretim elemanlarının tahammüllerinin mizahla sınındığı görülmektedir. Bayramın özeleştiriliği ile grup kendini gözden geçirecek eleştirileri içselleştirmektedir.

Ritüelin Dili ve Sembolleri

Ritüellerin ele alınmasında kullanılan yaklaşımlarda, ritüellerin çok boyutlu sembolleştirme ve inşa süreçlerinin bir sonucu olarak değerlendirildiği görülmektedir (Wulf 2009: 233). Ritüeller, geçmişten günümüze, nakledilme yoluyla, sözlü ve uygulamalı olarak toplumsal katılımı süregelen, standart ritmik hareketlerle ve sembolik bir dille ifade edilir (Karaman 2010: 235).

İnek Bayramının da kendine özgü bir dil ve semboller dünyası vardır. Kullanılan dilin kendisi de semboliktir. Bu sembolik dilde ifadeler, söz kalıpları, hitaplar ritüele özgü bir dil oluşturmaktadır.

Sembolik ifadelerden en çok dikkat çeken, toplumsal yaşamda kişilerin birbirlerine taktığı lakaplardan farklı olarak, bölümlerin lakaplarının bulunmasıdır. Bayram boyunca lakaplar üzerine kurulu espriler ve söylemlerden oluşan bir dil, ifade ve anlatım biçimi oluşturulmaktadır.

İşletme – Bakkal: İşletme Bölümü bir ticari firmanın nasıl yönetileceğine dair eğitim almaktadır. Bu nedenle işletmecilere “Bakal” denilmektedir.

Maliye - Tahsildar: İşleri para ile ilgili olan Maliye bölümü Tahsildar lakabıyla anılmaktadır.

Çalışma Ekonomisi(ÇEKO) – Amele: Bölüm, çalışma üzerine kurulu olduğundan, ÇEKO’ya Amele lakabı verilmiştir.

İktisat – Geyikhan: İktisatçılara niçin bu lakabın verildiği konusu net değildir. Öğrenciler hoş sohbet oldukları için bu lakabı aldıklarını söylerken (Korkmaz 2008) genel kanı banka müfettişi olduklarında il il gezerken eşleri tarafından aldatıldıkları için bu lakabı aldıkları yönündedir (Bleufonce 2008; Çetin 2009).

Uluslar Arası İlişkiler- Züppe-yün: Uluslar Arası İlişkiler mezunları geleceğin diplomatı olup sürekli gezmeleri ve yurt dışı bağlantılı işlerinden dolayı züppe yapmış oldukları gerekçesiyle Züppeyun adını almışlardır (Er 2008).

Kamu Yönetim- Abaza/ Amazon, Tellak: Kamu Yönetimi bölümü birden fazla lakaba sahiptir. Yirmi yıl öncesinde bölümde kız öğrencinin çok az olması, daha öncesinde ise olmamasından dolayı lakabı “Abaza” olmuştur. Yalnızca bölümün kız öğrencilerine mahsus olan “Amazon”, kızların varlıklarını göstermek için aldıkları lakaptır (Erkol 2008; Korkmaz 2008). Tellak lakabının ise bölüm mezunlarının kaymakam olmak için torpil bulmaları, bunun için de çok çaba sarf etmeleri gerektiği; lakabın da buna bağlı olarak “hamama giren terler” atasözünden geldiği ifade edilmektedir (Bleufonce 2004)

Bir topluluğun, soyut ve somut, tüm fikir, hayal ve yargılarını içeren, gücünü toplumsal bellekten alan ve sosyo-kültürel yansımaları bulunan imgeler sadece görülebilen, somut nesneleri ya da kişileri değil; anlamlarını ve işlevlerini de içermektedir (Nahya 2010:46-47).

İnek Bayramında kullanılan imgelerin kaynağını hem bayramın temel sembolü olan inekten hem de bölüm lakaplarından aldığı görülmektedir.

Dilde âdet haline gelmiş mesajlar; işaretlerle anlatılanlar arasındaki sembolik ilişki, ani bir tecrübeyle kavranmaktadır (Rappaport 1997: 111). Bayramda katılımcılar bölümlerin lakaplarını ve lakabın oluşturduğu imge dünyasını bilmekte ve verilmek istenen mesajlar bu sembolik ilişki ile anlatılmaktadır.

Bölümler lakaplarına uygun pankartlar, karikatürler ve aksesuarlarla bayrama katılmaktadır. Geyikhanlar geyik boynuzlarıyla, Ameleler başlarında baretleriyle bayrama katılırken, öğrencilerin hangi bölümden oldukları lakaplarını karikatürize eden tişörtlerinden anlaşılmaktadır.

Lakapların sembollerinden en çok yararlanılan bölüm, ferman bölümüdür. Bölümler, fermanlarını lakaplarına uygun kıyafetler içinde okumaktadır. *Bakkallar* mavi bakkal önlüğüyle ve “Köy yumurtası bulunur” “, “Cumaya gittim gelcem” pankartlarıyla; *Ameleler* işçi kıyafetleriyle; *Tellaklar*, peştamalla fermanlarını okurlar.

Dua bölümünde sembolik dilin en belirgin özelliklerinden olan lakaplar üzerinden bölümlere dua edilmektedir:

“İlahi yarabbi ilahi yarabbi, Zübeyr’ a Viktoria Secret’ lı tangalar,

Tahsildar’a üçlü matrisin tersini alabilen hesap makineleri, Abazalara kondom don mon, Bakkal kullarına işe yarar dersler, Geyikhan kullarına boynuzları için zımpara ve en kaliteli-sinden cila, ne kaldı ey ahali (ÇEKO) Ha onlara da Amele kisvesinden kurtulup, şanlı Mekteb-i Mülkiye Ali Osmaniye’nin bir bölümü olarak kabul görmeyi nasip et” (2008 İnek Bayramı)

Bölümlerin birbirlerini eleştirirken lakapların gücünden yararlan-dıkları görülür. Züppeyun’a tangalı yakıştırılması yapılmış, Geyikhan’a geyiğin boynuzlarından dolayı bağdaştırma yapılarak eşleri tarafından aldatıldıkları yönünde sataşmıştır. İnek yürüyüşü sırasında da ana pankartlarda lakapların yazılı olduğu görülür:

“Kahrolsun Marketler Yaşasın Bakkal”, “Amelenin kaskına, Abazanın peştemaline, Ulusların tangasına bakma sen, mutluluk Bakkalın tezgâhında” (2009 İnek Bayramı)

Bayramın en büyük sembolü olan ineğin de getirdiği bir imge ve dil dünyası vardır. İnek sembolü beraberinde kasap, kesim, süt gibi ifadeleri getirmektedir. Öğrencilerin eylemleri de sembolik olarak ineğin eylemleri ve başına gelenlerle anlatılır. Dekan ve öğrenciler final sınavından bahsederken bu sembolik dili kullanmaktadır:

“Evet sevgili öğrencilerim her zaman olduğu gibi sizlere bugüne mahsus olmak üzere sevgili ineklerim diye hitap etmekten dolayı gerçekten mutluluk ve onur duyuyorum. Hep bana soruyorlar. Nasıl oluyor da bir hoca, bir yönetici inek diye öğrencilerine hitap ediyor diye ve protesto olmuyor hayır onlar benim evlatlarım tabii ki ineklerim diyeceğim bugün ama şunu da söylemeden geçemeyeceğim. Çok yakın

bir süre sonra biliyorsunuz final sınavlarınız yani kesimlerimiz başlayacak. Mezbahalar hazırlanıyor, steril hale getiriliyor, kopya çekmemeniz yani başka ineklerin yemeklerini yememeniz için gerekli tedbirler alınıyor. Yine aldığım haberlere göre kasaplar da maalesef bıçaklarını biletiyorlarmış, bu İnek Bayramında bunları size duyurmak istemezdim ama hepinize acısız, bol sütlü kesimler diliyorum. İnek Bayramınız kutlu olsun.” (Göle 2009a)

“Yarabbi yakında yine bıçak altına yattıyoruz, kesimlerimiz başlıyor. Sen bu Celal ve cellatlarına biz aciz kulların için biraz insaf nasip eyle.” (2008 İmamı Duası)

“Mezbahalardaki keskin bıçakların muhatap etme bizi yarabbi. (Amin). Gözü dönmüşlerin mangal sofralarında dumanımızı tüttürme yarabbi.” (2009 İmamı Duası)

Öğrenciler inek olunca, öğretim elemanları kasap, sınavlar kesim, sınıflar mezbaha olmaktadır. Bıçak altına yatmak sınavlara girmek anlamına gelmektedir. Kasaplar bıçaklarını bilemekte, yani zor sorularını hazırlamaya başlamaktadırlar. Kesimlerin acısız geçmesi, öğrencilerin sınavda zorluk çekmemesi, kesimlerin bol sütlü ve bol kanlı olması ise yüksek not alma temennisini ifade etmektedir. Kasap gibi cellât da yine kesim işini üstlendiğinden, ritüelde öğretim elemanlarını karşılamaktadır.

Öğrenciler inek sembolü ile daha önce hiç yapılmamış olanı yapabilmektedir. Kültürel belleklerdeki verilerden yaralanan öğrencilerin yeni olarak ortaya koydukları şey bayramın imge dünyasından yaratıldığından kabul görmekte ve bellekte var olan kodlarla anında uyuşmaktadır. 2009

İnek Bayramında Fest-kom'dan bir öğrenci inek yürüyüşlerini gerçekleştirdikleri Sarıkız adlı ineğin öldüğünü söyleyerek herkesi bir dakikalık “inek duruşu”na davet etmiştir. Ortamdakiler ayağa kalkmış, bir süre sonra bir öğrencinin mikrofona yaklaşıp inek sesi çıkartmasıyla duruşa son verilmiştir. Burada ritüelin değişime açık bir yapısının oluşundan yararlanıldığı görülmektedir. Öğretim elemanlarının ve eski mezunların da yeni kurguyu kabul ederek uydukları görülmektedir.

Bayramda oluşan sembolik dile sadece Mülkiyelilerin değil, bayrama iştirak eden diğer kişi ve kurumların da uyduğu görülmektedir. 2009 İnek Bayramında üniversite rektörü Prof. Dr. Cemal Taluğ, geçmişteki bayramlara kendi fakültesi olan Ziraat Fakültesinden konuk bir ineğin Mülkiyeye gönderildiğini, son yıllarda bu uygulamanın kalkmasından dolayı “ben o yeri doldurmak üzere geleneği bozmayalım, yine Ziraat Fakültesinden bir kişi olsun diye geldim” (Taluğ 2009) açıklamasıyla ziyaretine ritüelin diline uygun bir sebep bulmuş; Mülkiyelilerle aynı dili konuşmuştur. Bayramın sponsoru Sütaş firması da “Sütaş'ın ineklerinden, Mülkiyenin İneklerine sevgiler...” pankartıyla ritüel dilini kullanmıştır.

Ritüelin dilinin bir diğer özelliği sözcük seçimidir. Dua ve fermanlarda özellikle “tüllab” gibi Arapça – Farsça kelime ve tamlamaların tercih edilmesi sözcük repertuarının önemli bir bölümünü oluşturur.

Okulun adı *Mülkiye, Mekteb-i Mülkiye, Mekteb-i Mülkiye-yi Şahane* gibi eski adlarıyla; bölümler ise lakapların yanı sıra *İdari Şube, Mali Şube*

şeklindeki eski isimleriyle anılmaktadır. Geleneğin gücünü geçmişinden aldığı düşüncesiyle, bayramın gelenekselliği ve eskiliği sözcüklerin kullanımıyla ortaya konulmaktadır.

Ritüelin kendine özgü diline akademik terminolojiyi de eklemek mümkündür. Sadece Mülkiyelilerin anladığı ve Mülkiyeli olmayanlara yabancı gelen akademik terminolojinin kullanılması, Mülkiyeli aidiyetini ortaya koyarken, kimliğin sınırlarını da çizmektedir.¹

Ritüelde Zaman ve Mekân

Zamana ve mekânı bağlı olan ritüelin kültürel ve tarihsel koşulları bu bağlamda tecrübe edilmektedir. “Ritüel mekânlar” fiziksel mekânlardan farklıdır. Ritüel, sahnelemeleri ve edimleri yaratırken; beden hareketleri, senaryolar, sembolik ve dizinsel referans çerçeveleri de ritüel mekânları yaratmaktadır (Wulf 2009: 245). Böylelikle mekân ve ritüelin kendisi karşılıklı olarak birbirlerini var etmektedir. Ritüel sayesinde mekân sıradan mekân olmaktan çıkmakta, tıpkı zamanda olduğu gibi özel bir mekân dönüşmektedir.

İnek Bayramında fiziksel mekân ile ritüel mekân iç içe geçmiştir. Açılış konuşmalarının yapıldığı Aziz Köklü Salonu, fermanların okunduğu Merdivenli Salon, yürüyüşün yapıldığı yol ve hazırlıklarının yapıldığı arka bahçe ritüelin sürekliliğinden kaynaklanan bir özellik kazanmışlardır. Yetmiş yılı aşkın süredir aynı mekânların kullanılıyor olması mekânlara anlam kazandırmış, böylelikle fiziksel mekânın ritüel mekânına dönüşümü tek seferlik bir dönüşümü değil kalıcı bir özel mekân/ ritüel mekân dönüşümünü beraberinde getirmiştir.

Mekâna ek olarak zaman da ritüelin öteki kurucu koşuludur. Pek çok ritüel döngüsel olarak yinelenir. Grubun mevcudiyetini garanti altına almaya ve düzeni yinelemeyle dönüşme potansiyeline hizmet eder (Wulf 2009: 246). İnek Bayramı mayıs ayında düzenlenmektedir. Bayramının zamanı fakülte tarafından akademik takvimde ilan edilmekte, böylelikle bayrama resmi bir kimlik kazandırılmaktadır. Bayramın döngüsel olarak her yıl kutlanması sadece ritüelin sürekliliğini değil, ritüelle taşınan değerlerin sürekliliğini sağlaması bakımından önemlidir.

Ritüelin İşlevleri

Ritüeller, farklılıklarla başa çıkmaya ve toplumsal ilişkiler yaratmaya yardım ederek insan ilişkilerine anlam ve yapı kazandırmakta; bireyleri bir araya getirerek aralarındaki ilişkileri ve toplumsal bağları güçlendirip pekiştirmekte; birlik ve beraberlik duygularının ve kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasına hizmet etmekte; toplumsal süreçleri düzenleyerek farklı gruplar arasındaki ilişkileri koruyarak dönüştürmektedir (Wulf 2009: 232-238; Erginer 1997:47 ; Özbudun 1997: 23).

Kurumların ve örgütlerin değişmelerine ve kendilerini yenilemelerine imkân veren, toplumsal devinimlerin bir parçası olan ritüeller, geleneklerin sürmesine, inançların tazelenmesine, değer yargılarının ve törelerin kökleşmesine yardım ederek toplumu ayakta tutmaktadır (Wulf 2009: 238; Günay 1990: 10-11; Erginer 1997:47).

İnek Bayramında görülen ritüelistik uygulamaların toplumsal ilişkilerdeki rolü, grup bilincini oluşturarak dayanışmayı arttırması ve inançların,

törelerin ve değerlerin kökleşmesini sağlaması, beraberinde ritüelin kimlik oluşturma özelliğini getirmektedir.

William Bascom, "Folklorun Dört İşlevi" başlıklı makalesinde, folklorun pek çok işlevinden ön plana çıkan dördünü "hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme", "değerlere, toplum kurumlarına ve törelere destek verme", "eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktarılacak eğitilmesi", "toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmak için, bir kaçıp kurtulma mekanizması" şeklinde belirtmektedir (Çobanoğlu 2002: 235). İlhan Başgöz ise bu dört işlevin yanına folklorun "protesto" işlevini öne çıkan beşinci işlev olarak eklemiştir. Buna göre folklor başkaldırmalara destek olmakta ve bireysel ya da toplumsal protestonun aracı olmaktadır (Başgöz 1996:2).

Mülkiyeye özgü bir protesto ve eğlence anlayışının sonucunda ortaya çıkan İnek Bayramında yukarıda sayılan bu işlevlerin tamamını görmek mümkündür. Temel olarak Mülkiyelilerin eğlenmesi amacıyla düzenlenen bayramda Mülkiyelilik değerleri hatırlatılıp desteklenmekte, Mülkiyelilik kültürü eski mezunlar ve öğretim elemanları tarafından yeni kuşaklara aktarılmakta, öğrenciler başta olmak üzere tüm Mülkiyeliler toplumsal baskılar karşısında dile getiremediklerini İnek Bayramında ifade etmektedir. Bayramın eleştiri bayramı olma özelliğine bağlı olarak ortaya çıkan protesto ise en çok dikkat çeken işlevdir.

İnek Bayramının tüm bu işlevleri ve okul kültürünü oluşturma-geliştirme-aktarma (Özdemir 2005: 68) işlevi bayramın kimlik oluşturma temel işlevinin parçasıdır.

Mülkiyeli Kimliğinin Oluşumundaki Rolü

Bireyin bilincinde kurulan ve saklanan, onu diğer tüm insanlardan ayıran detaylar, sosyal yaşamda üstlendiği roller, özellikler ve yetkiler kişisel kimlik olarak tanımlanmaktadır. Bireyin kişisel kimliğinin yanı sıra etkileşimde bulunduğu ve kendisini ait hissettiği gruplar bağlamında ortak kimleri bulunmaktadır (Assmann 2001: 132-134). Ritüelle anımsanan ortak kimliktir ve geçmişe ritüelle ortak yaşam öyküsü olarak anlam kazandırılır (Connerton 1999:111).

Ritüel, düzenli tekrarları ile kimliği koruyan bilginin iletilmesi ve devredilmesini sağlayarak kimliğin yeniden üretimini üstlenmektedir (Assmann 2001:60).

Ortak kimlikleri oluşturan sosyal grupların oluşumunda adetler, örfler, gelenek ve göreneklerin ve dolayısıyla ritüellerin önemli bir rolü vardır ve bunlar ortak kimlik taşıyan grupların dinamik merkezler olmalarına hizmet ederler (Nirun & Özönder 1990: 253). Bu çerçevede İnek Bayramı, "Mülkiyeli" ortak kimliğinin oluşturduğu aidiyet duygusunun pekiştiği bir bağlam yaratması açısından önem taşımaktadır.

Ortak kimlik her durumda "öteki"yi zorunlu kılmaktadır. Çünkü ortak kimliğe sahip olan bireyler kendilerini "öteki"ye gönderme yaparak tanımlamaktadır (Cohen 1999: 69). Kişisel kimliğin varlığı nasıl kişiler arası ilişkilere bağlamında mümkünse ortak kimliklerin varlığı da topluluklar arası ilişkiler bağlamında söz konusu edilebilir ve "öteki"yi zorunlu kılar (Bilgin 1999: 58). Mülkiyeliler her ne kadar öteki- ötekileştirme kavramla-

rina karşı olduklarını ifade etseler de (Göle 2009b; Serikhisar 2009; Ağardil 2009) alanlarında rakipsiz olduklarını söylemeleri ve bizim için “öteki yok sadece Mülkiye var” söylemleri bile ötekileştirmenin göstergesidir. “Ötekiler bizi çok da ilgilendirmiyor, *biz* Mülkiyeyiz *biz* kendimize bakarız... *Onlar* bize öyle şey bakarlar yani Mülkiyeliler bunlar falan diye bakar.” (Ağardil 2009) ifadelerindeki “onlar” ve “biz” zamirleri açık bir ötekileştirmenin dışavurumudur.

İnek yürüyüşünde “Mülkiye burada Hukuk nerede” söylemiyle öteki, durumsal bağlam içinde Hukuk Fakültesi görülse de, en geniş bağlamda Mülkiye için öteki, Mülkiyeli olmayan- dır.

Kimlik grupları, farklılıklarını somutlaştıran sınırlarını, ortak anlam attettikleri simgeler yoluyla çizerler. Ritüellerin ise topluluk sınırlarının onaylanması ve pekiştirilmesinde başvurulan simge repertuarında öncelikli bir yeri vardır (Cohen 1999: 8, 54). Bu bağlamda İnek Bayramı, sınır yapıcı pek çok simgeyi bünyesinde barındırırken, bütüncül olarak tek başına simge olarak topluluk sınırlarını çizmektedir.

“İnek Bayramı diğer üniversitelerdeki gibi bir bahar bayramı değildir, eleştiri bayramıdır” vurgusu, aslında grubun eğlenme biçimi, olaylara bakış açısı, değerleri ve eleştirel yönüyle ötekilerden farklı olduğu mesajını vermektedir. Bayramın kendisi ve tüm bölümlerindeki Mülkiyeli kimliğinin sınırlarını belirleyen simgeler (fermanlar, lakaplar, pankartlar vb.) Mülkiyeye özgü yapılarıyla onları ötekilerden ayıran unsurlar olarak değerlendirilmelidir.

Topluluğun kimliğini barındıran sınırların simgesel bir karakter taşıması, bu simgelerin farklı insanlara farklı anlamlar ifade etmesinin yanı sıra, bazı insanların algıladığı sınırların başka bazılarınca son derece algılanmaz olduğu anlamına da gelmektedir (Cohen 1999: 9). 2009 İnek Bayramının açılış ve dua bölümlerinin, Üniversitenin internet televizyonunda canlı olarak yayımlanmasına karşın, Ferman bölümünün Mülkiyeli olmayanlarca yanlış anlayacağı düşünce- siyle yayımlanmaması (Güngörmüş 2009) bu durumu örneklemektedir. Bu türlü bir ötekileştirme, topluluğun “biz” bilincini güçlendirerek Mülkiyeli kimliğini pekiştirmektedir.

Prof. Dr. Celal Göle, Mülkiyeli kimliğinin zayıfladığı zamanların da olduğunu ve bilinci güçlendirmek için İnek Bayramı ve çeşitli etkinliklerden önce Mülkiye Marşının yazılı olduğu kâğıtların öğrencilere dağıtılıp hep birlikte marşın okunduğunu ifade etmiştir. Zamanla, öğrenciler marşı ezbere bildikleri için dağıtılmasına tepki göstermişlerdir (Göle 2009b). Bu örnek “kimliğin durumlara göre insan ilişkileri içerisinde şekillenen, yorumlayıcı, etkileşim içinde gerçekleşen, çok yönlü ve dinamik bir süreç” (Bauman 2000:1; De Fina 2003: 15; Bilgin1996:vii) oluşunun ve Mülkiyeli kimliğinin zamansal ve bağlamsal olarak devingen bir yapı sergilediğinin kanıtı niteliğindedir.

Kimliği oluşturan simgelerden biri olan Mülkiye Marşı, eski yeni tüm Mülkiyelilerce hep bir ağızdan söylenmekte, müziğin birleştirici gücü Mülkiyeli kimliğinin dışavurumunda önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kimliğin dışa vurulmasında geçmişten alınan güç dikkat çekicidir. Kendisiyle ilgili bilinç ve açıklamayı geçmişlerinde bulan toplumlar geçmişe öncelikle kendilerini tanımak için ihtiyaç duyarlar (Assmann 2001:133). Zamanın derinliklerine ulaşan bir süreklilik kimliği pekiştirmektedir ve bu durum Mülkiyelilerin kimliklerini ifade ederken okulun 1859 yılında kurulduğunu belirtmeleri ve “Önce Mülkiye (1859) sonra Türkiye (1923)” söylemine vurgu yapmalarıyla somut olarak ortaya konmaktadır.

Mülkiyeliler bayramda bir araya gelerek “Mülkiyeli” olmanın hazzını yaşarlar, ayrıcalıklı ve özel oldukları kendilerine hatırlatılır ve bağlı oldukları bu kurumun üyesi olmaktan gurur duyarlar. Nitekim her yıl Mülkiyenin 150 yılı aşkın geçmişinden, Mülkiyeliliğin ve İnek Bayramının ne olduğuna dair bilgiler öğrencilere hatırlatılmakta, böylelikle grup kimliğini oluşturan bilgilerin güncellenmesi sağlanmaktadır.

Sonuç

İnek Bayramı yaklaşık yetmiş yıllık bir geçmişe dayanmaktadır. Bu süreç içinde bayramın, belli bir düzene oluşmuş ve bayram kendine özgü bir yapıya kavuşmuştur. Ritüelin zamanı belirlenmiş, sembolik evreni ve kendine özgü dili oluşmuştur.

Bayramı diğer üniversite şenliklerinden farklı kılan, sadece eğlenceyi değil, eleştiriyi de içinde barındırmasıdır. Mülkiyelilerin hem kendilerine karşı olan öz eleştirisi, hem de toplumda, okulda yaşananlara karşı eleştirileri ritüelin ana mesajını oluşturmaktadır.

Bayram öz eleştiri yönüyle grubun kendi özeleştirisini yapmasını

sağlamaktadır. Gerek eski Mülkiyelilerin yenileri gördükleri aksaklıklar karşısında, gerek yeni Mülkiyelilerin birbirlerini uyarması, kimliğin korunmasını ve önlemlerin alınmasını sağlamaktadır.

İnek Bayramının protesto, eğlenme, geleneğin kökleşmesini sağlama kurum kimliğinin oluşmasına destek verme, aynı toplumun üyesi olmaktan dolayı haz duyma gibi pek çok işlevi vardır. Bu işlevler kimlik oluşturma işlevini beraberinde getirmektedir.

Renkli yapısı ve geniş sembol evreniyle Mülkiyenin İnek Bayramı, bu çalışmada sınırlı olarak ele alınmış olmakla birlikte, farkı bakış açılarıyla kapsamlı olarak değerlendirilmesi mümkündür.

“Ey Cenabül Hak, Kuran-ı Kerim’i hatmetmek yerine mikro makro ciltlerini defalarca tekrar eyledik, besleme niyetine ya ceteris ya paribus deyip ibadetimizi yerine getirdik.” (2008 İmamı Duası)

KAYNAKÇA

Akalın, Muzaffer. “Mülkiye’nin (Siyasal Bilgiler Fakültesi) Adıyla Ankara Üniversitesi’ne Bağlanması”. *Mülkiyeliler Birliği Dergisi* 45 (1976):183-198.

Assman, Jan. *Kültürel Bellek: Eski Yüksek Kültürde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik* (Çev.: Ayşe Tekin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2001.

Başgöz, İlhan. “Protesto: Folklorun Beşinci İşlevi”, *Prof. Dr. Umay Günay Armağanı*, Ankara: Folkloristik Yayınları (1996): 1-4.

Bauman, Richard. “Language, Identity”, *Performance. Pragmatics*, 10 (2000):1-5.

Bilgin, Nuri. *İnsan İlişkileri ve Kimlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1996.

Bilgin, Nuri. *Kollektif Kimlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1999.

Bleufonce (rumuz). <http://sozluk.sourti-mes.org/>. 30.12.2003 tarihli yazı.

Cohen, Anthony. P. *Topluluğun Simgesel Kuruluşu* (Çev. Mehmet Küçük). Ankara: Dost Kitapevi Yayınları, 1999.

Connerton, Paul. *Toplumlar Nasıl Anım-*

sar? (Çev. Alaaddin Şenel). İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999.

Cobanoğlu, Özkul. Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş. Ankara: Akçağ Yayınları.

De Fina, Anna. *Identity in Narrative: A study of Immigrant Discourse*. Philadelphia: John Benjamins Publishing, 2003.

Dundes, Alan. "Halk Kimdir" (Çev. Metin Ekici), *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1*. Ankara: Milli Folklor Yayınları, (2003):1-30.

Dündar, Can, yön. *Yetiştik Çünkü Biz Mülkiye Belgeseli*, DVD. Mülkiyeliler Birliği, 2005.

Erginer, Gürbüz. *Kurban*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997.

Feinberg, Leonard. "Mizahın Sırrı" (Çev. Ali Çelik- F. Gül Özyağcıoğlu Koçsoy), *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*. Ankara: Geleneksel Yayınları, (2005): 487-502.

Günay, Umay. "Ritüeller ve Hıdırellez". *Millî Kültür Dergisi* 72 (1990): 10-12.

Güzel, Şehmus. "Mülkiye'de İnek Bayramı". *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, 4 5 (1982):209-215.

Honko, Lauri. "Ritüellerin Oluşum Süreci" (Çev. Ruhi Ersoy). *Halkbiliminde Kuram ve Yaklaşımlar 3*, Ankara: Geleneksel Yayınları, 2009.

Karaman, Kasım. "Ritüellerin Toplumsal Etkileri", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 21 (2010):227-236.

Nahya, Zeliha Nilüfer. Avrupa Birliği Bağlamında İmge ve Ötekileştirme Bir Grup Ankara Üniversitesi ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi Öğrencisi Örneği, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 2010.

Nirun Nihat ve M. Cihat Özönder. "Türk Sosyo- Kültürel Yapısı İçinde Adetler, Örfler, Görenekler, Görenekler", *Millî Kültür Unsurlarımız Üzerine Genel Görüşler*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları,(1990):251-264.

Öğüt Eker, Gülin. "Fıkra", *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, Ankara: AKM Başkanlığı Yayınları, C. III: 63-128,2003.

Özbudun, Sibel. *Ayinden Törene*. İstanbul: Anahtar Kitaplar,1997.

Özdemir, Nebi. *Türk Eğlence Kültürü*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2005.

Rappaport, Roy A. "Ritüel" (Çev. Kürşat Korkmaz), *Millî Folklor* 33 (Bahar 1997):106-111.

Wulf, Cristoph. *Tarihsel Kültürel Antropoloji* (Çev. Özgür Dünya Sarısoy). Ankara: Dipnot Yayınları, 2009.

Yavuziğit, M. Hikmet. "Mülkiye Tarihi". *Mülkiyeliler Birliği Dergisi* 195 (1997):86-95.

KAYNAK KİŞİLER

Ağardil, Onur. 1988 doğumlu, üniversite öğrencisi ile 08.05.2009 tarihinde yapılan görüşmenin ses kaydı P.K. şahsi arşivindedir.

Serikhisar, Mehmet.1987 doğumlu üniversite öğrencisi ile 8.05.2009 tarihinde yapılan görüşme kaydı P.K. şahsi arşivindedir.

Soysal, Fatma.1987 doğumlu, üniversite öğrencisi ile 08.05.2009 tarihinde yapılan görüşme kaydı P.K. şahsi arşivindedir.

Taluğ, Cemal. Ankara Üniversitesi Rektörlüğünün 08.05.2009 tarihli açılış konuşmasının ses kaydı P.K. şahsi arşivindedir.

Aydın, Çağla.1988 doğumlu, üniversite öğrencisi ile 08.05.2009 tarihinde yapılan görüşmenin ses kaydı P.K. şahsi arşivindedir.

Başçavuşoğlu, Mehmet. 1946 doğumlu, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu ile 09.05.2008 tarihinde yapılan görüşmenin ses kaydı P.K. şahsi arşivindedir.

Çetin, Yücel.1988 doğumlu, üniversite öğrencisi ile 08.05.2009 tarihinde yapılan görüşmenin ses kaydı P.K. şahsi arşivindedir.

Çolak, Ali, Mülkiyeliler Birliği Başkanının 09.05.2008 tarihli açılış konuşmasının ses kaydı P.K. şahsi arşivindedir.

Çolak, Ali, Mülkiyeliler Birliği Başkanının 08.05.2009 tarihli açılış konuşmasının ses kaydı P.K. şahsi arşivindedir.

Er, Ayşe. 1984 doğumlu, üniversite öğrencisi ile 09.05.2008 tarihinde yapılan görüşmenin ses kaydı P.K. şahsi arşivindedir.

Erkol, Zeynep. 1986 doğumlu, üniversite öğrencisi ile 09.05.2008 tarihinde yapılan görüşmenin ses kaydı P.K. şahsi arşivindedir.

Göle, Celal. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanının 09.05.2008 tarihli açılış konuşmasının görüntü kaydı P.K. şahsi arşivindedir.

Göle, Celal. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanının 08.05.2009a tarihli açılış konuşmasının ses kaydı P.K. şahsi arşivindedir.

Göle, Celal. 1948 ABD doğumlu kaynak kişi ile 11.05.2009b tarihinde gerçekleştirilen görüşmenin ses kaydı P.K. şahsi arşivindedir.

Güngörmüş, Gökhan. 1986 doğumlu, üniversite öğrencisi ile 09.05.2009 tarihinde yapılan görüşme kaydı P.K. şahsi arşivindedir.

Korkmaz, Mecnun.1986 doğumlu, üniversite öğrencisi ile 09.05.2008 tarihinde yapılan görüşmenin ses kaydı P.K. şahsi arşivindedir.

2008 İnek Bayramı. 09.05.2008 tarihli bayramın ses ve görüntü kaydı P.K. şahsi arşivindedir.

2009 İnek Bayramı. 08.05.2009 tarihli bayramın ses ve görüntü kaydı P.K. şahsi arşivindedir.